

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційне дослідження
Журавльової Олени Вікторівни
**«ПСИХОЛОГІЯ ПРОКРАСТИНАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ
СТУДЕНТА»,**

поданої на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук
за спеціальністю 19.00.07 - педагогічна та вікова психологія

Сучасні реалії – це постійні швидкі зміни різних сфер життєдіяльності, технологій та техніки. Ці зміни впливають на нас з різною інтенсивністю, з різним результатом, і впливають вони на кожного. Це не може не викликати запитань, одне з яких полягає в суті результативної поведінки та характеристиках особистостей, в яких вона досягає високого рівня. Попри розширення спектра можливостей у сучасному соціально-економічному просторі для самореалізації та досягнення успіху особистістю, число людей, які констатують невдоволеність власною життєвою ситуацією швидко збільшується. Витоками такого настрою науковці вбачають у нездатності індивіда до ефективної саморегуляції, що зумовлюється тиском на нього невпинно зростаючих інформаційних потоків. Відтак, прокрасинація, як одна з деструктивних стратегій саморегуляції поведінки особистості, опиняється в центрі уваги вчених все частіше. Прокрасинація досліджується в науці і як риса особистості, і як ситуативна характеристика, але в основному описується як стійка диспозиція. Саме з огляду на викладені вище факти, дисертаційне дослідження Журавльової О. В. набуває особливої актуальності, адже є успішною спробою інтегрувати сучасні підходи до вивчення прокрасинації та комплексно дослідити сукупність факторів, безпосередньо пов'язаних із її проявом.

Категоріально-понятійний апарат дисертаційної роботи
характеризується чіткістю та логічністю формулувань, взаємопов'язаністю таких його елементів, як об'єкт, предмет і спрямованих на досягнення мети завдань дослідження, що сприяють систематизації розрізнених уявлень про

проблему прокрастинації, створюючи підґрунтя для подальших наукових пошуків.

Відмічаємо дослідницьку сміливість авторки за вибірку саме категорії студентства, вирішального етапу в становленні особистості, суперечливого, динамічного й найбільш схильного до прояву прокрастинації та ще й у міжкультурному вимірі.

Перший розділ «Теоретико-методологічні засади дослідження прокрастинації особистості» присвячено аналізу поняття прокрастинації з позиції основних сучасних напрямів психології, а також опису спроб науковців виокремити структуру та види досліджуваного явища, визначити особливості співвідношення з іншими поняттями, що використовуються для позначення дилаторної поведінки індивіда. Наукова аргументація, послідовність, системність та значна кількість посилань на сучасні дослідження свідчать, що Журавльова О.В. високою мірою володіє матеріалом та успішно поєднує різні підходи до вивчення окресленої проблематики.

Виявлення суперечностей у трактуваннях поняття прокрастинації та комплексний погляд на її сутність дав змогу дисерантці у другому розділі «Інтегральна модель прокрастинації в структурі особистості» сформулювати концепцію, згідно з якою прокрастинація на системному рівні функціонує як багатомірне інтегральне особистісне утворення, а в субсистемній площині представлена біологічною підструктурою, що охоплює нейропсихологічний, психосоматичний компоненти та психосоціальною підструктурою, яка об'єднує когнітивно-рефлексивний, афективно-мотиваційний і конативно-регулятивний компоненти. Такий підхід дає змогу максимально всебічно вивчити досліджуваний об'єкт.

Третій розділ «Організація та методи емпіричного дослідження прокрастинації в студентів» присвячено опису використаного інструментарію дослідження та містить значущий компонент – авторський україномовний опитувальник для визначення рівня прокрастинації. Заслуговує на практичну

увагу авторська діагностична розробка, що належним чином верифікована й визначає наукову цінність результатів та прикладний характер роботи.

Четвертий розділ «Емпіричне дослідження біологічної підструктури прокрастинації особистості студента» представлено дослідженням електричної активності кори головного мозку в студентів, що мають різний рівень прокрастинації. У теоретико-методологічному описі сучасного стану вивчення проблеми дилаторної поведінки авторка наводить дані про те, що більшість досліджень, які аналізували мозкові механізми прокрастинації за допомогою методики ЕЕГ, стосувалися вивчення електричної активності лише в стані спокою. У власній роботі дисертантка організовує експеримент, що дає можливість вивчити динаміку зміни активності зон кори головного мозку під час виконання інтелектуальних завдань. Отримані дані є вагомими для подальших прогнозувань у дослідженні прокрастинації як психологічного конструкту.

У п'ятому розділі «Результати емпіричного вивчення психосоціальної підструктури прокрастинації особистості студента» надано переконливі результати аналізу емпіричних даних щодо вивчення змісту когнітивно-рефлексивного, афективно-мотиваційного та конативно-регулятивного компонентів прокрастинації, на основі чого визначено ключові предиктори досліджуваного конструкту, виокремлено його типи.

Цікавою та новаторською вважаємо представлену у вказаній частині роботи ідею дисертантки, згідно з якою прокрастинація є результатом поєднання комплексу характеристик особистості не лише в екстрапінгвальній площині, а й у мовленні суб'єкта. Ураховуючи це, авторкою було застосовано психолінгвістичний інструментарій дослідження, що послугувало значному розширенню наукових меж розуміння прокрастинації.

Разом із цим, потрібно зазначити, що дисертація не позбавлена певних недоліків і положень, які можуть слугувати підставою для дискусії.

1. Зазвичай у першому розділі дисертації викладаються теоретико-методологічні засади дослідження. Дисертантка аналізує, структурує,

узагальнює наробки широкого кола науковців щодо феномену прокрастинації. Дещо поза увагою залишається авторська, вихідна, власна дослідницька позиція, за якою вибудовується логіка подальшого дизайну дисертаційної презентації. Такий науковий акцент в подальшому описі (другий розділ) став би на користь побудови більш розгорнутої моделі прокрастинації як особистісного конструкту та збагатив вирішення першого та другого завдань до дисертаційного дослідження.

2. Другий розділ представлено вихідними положеннями до побудови Інтегральної моделі прокрастинації особистості (с. 91) та деталізацією даних про її зміст. Як поставлене завдання до дисертаційного дослідження сконструювати таку модель, вважаємо, що обмежено у візуальному образі представлено структурно-компонентне наповнення дослідницького феномену прокрастинації, при цьому подальший опис розкриває цікаві і цінні змістові складові. На нашу думку, доповнення рисунку змістовими елементами, кожного із виокремлених компонентів прокрастинації, які охарактеризовані у тексті дисертації досить чітко, забезпечувало б кращу візуалізацію запропонованої моделі.
3. У аналітичному опрацюванні поняття прокрастинації (розділ 1 та 2), дисерантка наголошує на його несинонімічності з такими термінами як «зволікання», «акразія», «лінощі», «астенія». Натомість у емпіричній частині роботи неодноразово поняття «прокрастинація» та «зволікання» застосовуються як тотожні, що породжує необхідність усунення термінологічної плутанини.
4. Дисертаційне дослідження у наскрізному описі авторки презентує тлумачення прокрастинації як відносно стійкого особистісного конструкту, що охоплює широкий спектр ірраціональних переконань, негативних афективних патернів і дезадаптивних стратегій саморегуляції і далі за авторським текстом. Виникає питання: чому

акцентується увага на тому, що досліджуваний конструкт є стійким лише відносно?

5. Предметом дослідження у дисертації заявлено психологічні основи прокрастинації особистості студента. За ґрунтовним аналізом існуючих концепцій прокрастинації, описом наукових суперечностей щодо причин, форм, стратегій, особистісного конструкту прокрастинації, бракує чіткого змісту, визначення, виконаного завдання, окреслення у висновках психологічних основ феномену прокрастинації студента.
6. Презентоване дослідження проблеми прокрастинації охоплює теоретико-методологічний аналіз вітчизняної й зарубіжної літератури, що засвідчує відсутність єдиного підходу до дефініції прокрастинації, сконструйовано авторську інтегральну модель прокрастинації, розроблено авторську методику діагностики конструкту прокрастинації особистості студента, окреслено специфіку усвідомлення прокрастинації студентами та її специфічні соціальні прояви. При цьому вважаємо за практичну необхідність в подальшій розробці дієвої програми організаційного супроводу, міжкультурної взаємодії, інструментального наповнення профілактичних форм дезадаптивного впливу прокрастинації, дилаторної поведінки тощо та створенні успішного академічного простору в освітніх закладах й особистісного благополуччя в цілому.

При цьому вказані зауваження не зменшують цінності дисертаційної роботи Журавльової О.В., не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження та можуть розглядатись як побажання у подальшій науковій діяльності.

Зміст автoreферату ідентичний основним положенням дисертаційної роботи. Автoreферат розкриває наукові положення, висновки та рекомендації, подані і обґрунтовані в тексті дисертації, і не містить відсутньої в ній інформації.

Дисертаційний матеріал викладений аргументовано, відзначається доказовістю та переконливістю. Оформлення роботи відповідає вимогам п. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою КМУ №567 від 24.07.2013р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ №656 від 19.08.2015 р. та №1159 від 30.12.2015 р.).

Дисертація «Психологія прокрастинації особистості студента», подана на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія є оригінальним і завершеним дослідженням, має очевидну наукову новизну й практичну значущість, відповідає вимогам, що висуваються до докторських дисертацій, а її авторка Журавльова Олена Вікторівна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології особистості
та соціальних практик

Інституту людини
Київського університету
імені Бориса Грінченка

Сергєєнкова О.П.

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
ВЛАСНОРУЧНИЙ ПІДПИС
О.П. Сергеенковой засвідчує
(під) Григорій Тарасенко
дата: 20.10.2020